

O'zbekiston Respublikasi
Maktabgacha va maktab
ta'limi vazirligi

ISSN: 2992-9008
UDK: 37

TA'LIM VA TARAQQIYOT

Ilmiy-uslubiy jurnali

2026-YIL 5-SON

www.journal.namspi.uz

Bosh muharrir: Namangan davlat pedagogika instituti rektori B.E.Xusanov
Mas'ul muharrir: Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektor M.R.Qodirxonov
Mas'ul muharrir o'rinbosari: Ilmiy tadqiqotlar, innovatsiyalar va ilmiy-pedagogik kadrlar tayyorlash bo'limi boshlig'i J.A.Yuldashev

TAHRIR HAY'ATI

Aniq va tabiiy fanlar: k.f.d., prof. Sh.Abdullayev, f-m.f.d., dots. R.Xakimov, k.f.d., prof. N.Vohidova, k.f.d., dots. M.Qodirxonov, b.f.d., dots. A.Batashov, f-m.f.n., dots., T.Abdullayev, p.f.n., dots. M.Eshnazarova, p.f.n., dots. G'.Nafasov, p.f.n., dots. M.Boltayeva.

Texnika fanlari: t.f.d., prof. A.Umarov, t.f.d., prof. A.Qayumov, PhD, dots. Sh.Xudoyqulov, PhD, dots. Abdunazarov.

Ijtimoiy-gumanitar fanlar: s.f.d., prof. T.Fayzullayev, tar.f.d., prof. A.Rasulov. f.f.d., prof. M.Ismoilov, i.f.d., dots. N.Sotivoldiyev, t.f.n., dots. A.Isoqboyev, f.f.n., dots. O.Mamatov, t.f.n., dots. Z.Haydarov, PhD. J.Yuldashev, PhD. A.Abdullayev.

Pedagogika fanlari: p.f.d., prof. B.Xodjayev, p.f.d., prof. X.Najmiddinova, p.f.d., prof. T.Ismoilov, p.f.d., prof. S.Abdullayev. p.f.d., prof., M.Y.Sobirova, p.f.d., prof., R.Zamilova, p.f.d., prof. Sh.Xujamberdiyeva, p.f.d., dost. M.Asqarova, PhD, dots. M.Asranboyeva.

Filologiya fanlari: fil.f.d., prof. N.Uluqov, fil.f.d., prof. H.Usmanova, f.f.d., dots. X.Shokirova, p.f.n., dots. S.Misirov, p.f.n., dots. Sh.Ubaydullayev, PhD, dots. P.Lutfullayev, PhD, dots. M.Yakubbayev.

Texnik muharrir: R.Tursunov

Tahririyat manzili: Namangan shahri, Uychi ko'chasi, 316-uy.

Pochta indeksi: 160136, **Faks:** (0369) 227-27-21,

Email: Info@namspi.uz

"Ta'lim va taraqqiyot" ilmiy-uslubiy jurnali elektron to'plam sifatida O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi (AOKA)ning 2022-yil 25-oktabrdagi № 045044 raqamli guvohnomasi asosida chop etiladi. Jurnal Oliy Attestatsiya komissiyasining 2024-yil 30-noyabrdagi (№ 364/5) yig'ilishi qaroriga asosan pedagogika fanlari bo'yicha falsafa fanlari doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiya ishlari yuzasidan asosiy ilmiy natijalarini chop etish uchun tavsiya etilgan. UDK: 37, Xalqaro standartlashtirish raqami (ISSN): 2992-9008.

Maqolalarning ilmiy saviyasi va keltirilgan ma'lumotlar uchun mualliflar javobgar hisoblanadi.

OLIIY TA'LIM TASHKILOTLARNING MAGISTIRATURALARIDA TA'LIM TIZIMINI MODERNIZATSIYA QILISHDA PEDAGOGIKNING KASBIY RIVOJLANISHI VA KOMPETENSIYASI.

Parmanov Jamshid Tag'aymurotovich

Samarqand davlat texnika universiteti o'qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada pedagogiklarning kasbiy faoliyatining turli bosqichlarida ularning kasbiy rivojlanishini loyihalash salohiyati aniqlangan. Kasbiy kompetentsiyani tushunish va pedagogiklarning kasbiy tayyorgarligi o'rtasidagi muhim bog'liqliklarni kashf etgan holda, biz "kasbiy" kompetentsiya va "kasbiy tayyorgarlik" tushunchalari bizga pedagogiklarni tayyorlash, qayta tayyorlash va kasbiy rivojlanish maqsadlarini tavsiflash, kasbiy kompetentsiyani rivojlantirishga e'tibor qaratish imkonini beradi, deb hisoblaymiz.

Kalit so'zlar: talabalarning ijtimoiylashuvi, pedagogiklarning kasbiy rivojlanishi, kasbiy kompetentsiya, pedagogiklarning o'qitishga kasbiy tayyorgarligi.

ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ РАЗВИТИЕ И ПОВЫШЕНИЕ КВАЛИФИКАЦИИ ПЕДАГОГОВ В ОБЛАСТИ МОДЕРНИЗАЦИИ СИСТЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ В РАМКАХ МАГИСТЕРСКИХ ПРОГРАММ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ

Аннотация. В данной статье рассматривается потенциал учителей в планировании своего профессионального развития на разных этапах профессиональной деятельности. Выявив важные связи между пониманием профессиональной компетентности и профессиональной подготовкой учителей, мы считаем, что понятия «профессиональная» компетентность и «профессиональная подготовка» позволяют охарактеризовать цели подготовки, переподготовки и профессионального развития учителей, а также сосредоточиться на развитии профессиональной компетентности.

Ключевые слова: социализация учащихся, профессиональное развитие учителей, профессиональная компетентность, профессиональная подготовка учителей к преподаванию.

PROFESSIONAL DEVELOPMENT AND COMPETENCE OF PEDAGOGUES IN THE MODERNIZATION OF THE EDUCATION SYSTEM IN MASTER'S PROGRAMS OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Abstract. This article identifies the potential for teachers to design their professional development at different stages of their professional activity. Having discovered important connections between the understanding of professional competence and the professional preparation of teachers, we believe that the concepts of "professional" competence and "professional preparation" allow us to characterize the goals of

teacher training, retraining and professional development, to focus on the development of professional competence.

Keywords: *socialization of students, professional development of teachers, professional competence, professional preparation of teachers for teaching.*

KIRISH

Agar ta'lim tashkiloti yaqinlashib kelayotgan o'zgarishlar darajasi va xususiyatidan qat'i nazar, o'zgarish strategiyasini tanlasa, ularning samaradorligi uning xodimlarining - bu holda pedagogiklar, olimlar, talabalar va o'quvchilarning - o'zlarining belgilangan maqsadlarini qabul qilish va amalda amalga oshirishga tayyorligi bilan belgilanishini tushunishi kerak.

Nazariy va amaliy o'rganishni organik ravishda integratsiya qilish yo'llarini izlash, bashoratli, transformatsion, proyektiv va tadqiqot qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan bo'lib, quyidagilarga hissa qo'shadi.

Pedagogiklarning professional kompetensiyasini rivojlantirish [1;2]. Ta'limni modernizatsiya qilishning strategik maqsadlarini amalga oshirishda pedagogiklar qanday fazilatlarga ega bo'lishlari kerak, shu bilan birga individual talabalalarning rivojlanishini ta'minlash kerak? Xo'sh, Talabalarda nimani rivojlantirish kerak? XXI asrning individual maktab o'quvchisi nima bilan bog'liq? Pedagogiklarni professional ishga tayyorlash maqsadlari va natijalarining shaxsiy, professional-semantik tarkibiy qismini ta'kidlash uchun o'rta maktab o'quvchilari orasida quyidagi yo'nalishlar bo'yicha so'rovnoma o'tkazildi:

qadriyat yo'nalishlari; din, nikoh, sog'liq, siyosatga munosabat; maktab o'quvchilarining hayot rejalari;

maktab o'quvchilarining hayot rejalari amalga oshirish qobiliyatini baholash, ular yo'l davomida kutayotgan qiyinchiliklar;

sub'ektlarning faollik darajasi, qat'iyatliliigi, mustaqilligi va ixtiyoriy shaxsiy xususiyatlari;

o'rta maktab o'quvchilarining maktab ta'lim tizimiga va ularning ta'lim ustuvorliklariga munosabati [Qo'shimcha ma'lumot uchun qarang: 3].

Tadqiqotni umumlashtirib, biz yuqori darajada ijtimoiylashgan maktab o'quvchilarining eng xarakterli xususiyatlarini ta'kidlaymiz.

1. Quyidagi fazilatlar ko'rsatkichlar ularning qarorlari va harakatlarida eng ko'p va yuqori darajada aks etadi:

guruhda hamkorlik qilish qobiliyati;

hayot rejalarini amalga oshirish yo'llari va vositalarini tushunish;

Bozor voqealiklarini bilish; bag'rikenglik;

ravon o'qish va o'qiganlarini tushunish qobiliyati; amaliy ko'nikmalarga ega bo'lish transport vositalarini boshqarish, turli xil asbob-uskunalar va mashinalardan foydalanish, tikuvchilik, to'qish va dizayn.

2. "Moddiy ta'minot", "baxtli oilaviy hayot", "muvaffaqiyatli professional faoliyat", "o'z qobiliyatlarini rivojlantirish", "obro', boshqalarga hurmat", "karyera ko'tarilishi", "o'z farzandlarini tarbiyalash" kabi yuqori qadriyatlar va ushbu qadriyatlarni amalga oshirishga turtki.

3. Maktab maqsadiga yuqori talablar, "mustahkam bilim berish", "o'z qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam berish", "zamonaviy dunyoda yashash va ishlash qobiliyatini rivojlantirish" va "universitetga kirishga tayyorgarlik" bilan bog'liq ko'rsatkichlar nuqtai nazaridan.

4. Tanlagan kasbini o'zlashtirish imkoniyatlarini yuqori baholash.

5. Universitetga kirishga bo'lgan yuqori istak va kasb tanlashda yuqori darajadagi barqarorlik.

6. Hayotiy rejalarini amalga oshirishda nisbatan yuqori darajadagi ishonch. Xulosa qilish mumkinki, talabalarda kelajakdagi kasbiy faoliyat uchun maqsad tuyg'usini tarbiyalash aniq pragmatik yo'nalishga ega bo'lib, bu pedagogikning kasbiy

faoliyatining haqiqiy sub'ekti sifatidagi roliga sezilarli ta'sir ko'rsatadi va "fan" toifasining to'liq pafosini qamrab oladi.

Pedagogikning kasbiy ish madaniyatining sub'ektiv komponentlarini-hissiy, majoziy bilimlarni, individual qobiliyatlarni va dunyoqarashni- ustuvorlashtirish kerak, shu bilan birga ob'ektiv komponentlarni kontseptual bilimlar, ko'nikmalar va qobiliyatlar hurmatli ikkinchi o'ringa qo'yish kerak.

METODOLOGIYA

Pedagogikning kasbiy kompetentsiyasi chegaralarini kengaytirish ularning ma'lum bir ta'lim muassasasida amaliyot o'tashga tayyorligini ta'minlaydi. Madaniy ufqlarni kengaytirish pedagogiklarning kasbiy kompetentsiyasini rivojlantirishni ta'minlaydi va shu bilan "kasbiy tayyorgarlikni oshirish chegaralarni kengaytirish kasbiy kompetentsiyani rivojlantirishni ta'minlaydi va kasbiy kompetentsiyani rivojlantirish ufqlarni kengaytirish pedagogikning real hayotdagi ta'lim amaliyotida kasbiy faoliyatni amalga oshirishga tayyorligini ta'minlaydi" degan tezisni amalga oshiradi.

"Kasbiy kompetentsiya" - bu pedagogikning umumlashtirilgan kasbiy va shaxsiy xususiyati bo'lib, uning ish sifatini belgilaydi. Bu pedagogikning doimiy ravishda o'zgarib turadigan professional muhitda o'zini o'zi baholash va rivojlantirishga tayyorligini aks ettiruvchi, to'g'ri, mustaqil va mas'uliyatli harakat qilish qobiliyatida ifodalanadi.

Kasbiy kompetensiya pedagogikning kasbiy faoliyatida namoyon bo'ladi, uni pedagogik faoliyat va muloqot sub'ektlari sifatida tavsiflaydi. "Kasbiy tayyorlik" asosan shaxsiy va faoliyatga asoslangan komponentlarning muvozanatini aks ettiradi. Shaxsiy komponent shaxsning faoliyat jarayoniga, faoliyat obyektlari va sub'ektlariga, natijaga va o'ziga faoliyat sub'ekti sifatida munosabatini shakllantirish va rivojlantirish bilan bog'liq. Faoliyatga asoslangan komponent nazariy va amaliy tayyorlikni o'z ichiga oladi, bu turli darajalarda reproduktivdan ijodiygacha pedagogik fikrlashga va pedagogik harakat qilishga tayyorlikni birlikda aks ettiradi [5]. Bizning fikrimizcha, zamonaviy

sharoitlar maqsadli qidiruv o'tkazishga va ta'lim amaliyotida hozirda paydo bo'layotgan qarama-qarshiliklarga yechim topishga qodir guruh sub'ektini ongli ravishda izlashga o'tishni talab qiladi.

Tadqiqotning ilmiy yangiligi quyidagilardan iborat:

1. Pedagoglarning kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishning shaxsiy, faoliyatga yo'naltirilgan, refleksiv, loyihaviy va ijtimoiy-kommunikativ komponentlari o'zaro bog'liq tizim sifatida asoslandi hamda ularning kasbiy faoliyat samaradorligiga ta'sir mexanizmlari aniqlashtirildi.
2. Pedagoglarning kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish jarayonida nazariy bilimlarni amaliy kasbiy faoliyat bilan integratsiyalash, real pedagogik muammolarni hal etish, refleksiv-tahliliy va loyihaviy faoliyatni tashkil etish asosiy pedagogik shartlar sifatida ilmiy jihatdan asoslandi.
3. Pedagoglarning kasbiy tayyorgarligi va kasbiy kompetensiyasi o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik aniqlashtirilib, kasbiy tayyorgarlikni uzluksiz rivojlanish jarayoni sifatida tashkil etish modeli taklif etildi. Mazkur modelda tayyorgarlikning nazariy, amaliy, shaxsiy-motivatsion va refleksiv tarkibiy qismlarining uzviy birligi nazarda tutildi.
4. Pedagoglarning kasbiy rivojlanishini ta'minlashda akmeologik, kompetensiyaviy, sinergetik va shaxsga yo'naltirilgan yondashuvlarni integratsiyalash zaruriyati asoslandi hamda mazkur yondashuvlarning pedagogning o'z-o'zini rivojlantirish, kasbiy o'zini anglash va professional o'zini namoyon etishiga ta'siri ochib berildi.
5. Pedagoglarning kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishning yaqin va uzoq muddatli kasbiy istiqbolni loyihalash, individual kasbiy rivojlanish trayektoriyasini belgilash, o'z faoliyatini baholash va refleksiv tahlil qilish bilan bog'liq mexanizmlari aniqlashtirildi.
6. Bo'lajak pedagoglar va amaliyotchi pedagoglarning hamkorlikdagi faoliyatini tashkil etishning "maqsad qo'yish-rejalashtirish-bajarish-monitoring-baholash-refleksiya" ketma-ketligiga asoslangan o'zaro ta'sir sikllari kasbiy kompetensiyani shakllantirish va rivojlantirish vositasi sifatida tizimlashtirildi.

7. Pedagoglarning kasbiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlash uchun mintaqaviy ilmiy-ta'lim markazlari faoliyatini loyiha asosida tashkil etish taklifi ilgari surildi. Ushbu markazlarda pedagoglarni tayyorlash, qayta tayyorlash va malakasini oshirish jarayonlarini real kasbiy muammolar, innovatsion faoliyat va amaliy loyihalar bilan integratsiyalash mexanizmi asoslandi.
8. Pedagogning kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish natijasida uning ijtimoiy va kasbiy ishonchi, raqobatbardoshligi, ijodiy o'zini-o'zi anglashi, kasbiy o'zini belgilashi va o'z faoliyatini mustaqil loyihalash qobiliyatini rivojlantirishga yo'naltirilgan takomillashtirilgan yondashuv ishlab chiqildi.
9. Pedagoglarning kasbiy rivojlanish samaradorligini baholashda faqat bilim va ko'nikmalarni emas, balki kasbiy motivatsiya, refleksivlik, mustaqillik, loyihalash qobiliyati, innovatsion faoliyatga tayyorlik va o'z-o'zini rivojlantirish salohiyatini ham hisobga olish zarurligi ilmiy-metodik jihatdan asoslandi.
10. Pedagoglarning kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishning yakuniy natijasi sifatida real ta'lim muhitida mustaqil, mas'uliyatli, ijodiy va innovatsion pedagogik qarorlar qabul qila oladigan professional shaxsni shakllantirish konseptual jihatdan asoslandi.

Yechim pedagogiklarni tayyorlash, malakasini oshirish va qayta tayyorlash uchun mintaqaviy ilmiy va ta'lim markazlarini yaratishda ko'rinadi. Bunday markazlarning maqsadi ijtimoiy rivojlanishning hozirgi madaniy bosqichi sharoitida hayotiy ta'lim muammolarini hal qilishga qodir shaxslarni doimiy ravishda rivojlantirish va izlashdir. Markazlarga o'z faoliyatini loyiha asosida boshqarish imkoniyati berilishi kerak. Bu yangi ma'muriy va iqtisodiy tuzilmalarni yaratish zaruratini bartaraf etadi, aksincha, ma'lum bir vaqt ichida muayyan loyihalarni amalga oshirish uchun odamlar guruhlarini birlashtiradi. Yaxlit hodisalarni loyihalash pedagogiklardan o'z fikrlashlarini kontseptualizatsiya qilishni, integrativ bilimlardan foydalanishni, fanlararo sintezda ishtirok etishni, ideal tasvirlarni yaratishni va amaliyotga e'tibor qaratishni talab qiladi.

MUHOKAMA

Pedagogiklarning professional kompetensiyasini rivojlantirish bo'yicha nazariy va eksperimental tadqiqotlar davomida biz ushbu jarayonni muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun zarur bo'lgan bir qator shartlarni aniqladik, ya'ni:

pedagogiklarning professional kompetensiyasini rivojlantirishni qo'llab-quvvatlash akmeologik, sinergetik va kompetensiyaga asoslangan yondashuvlarni integratsiyalashga asoslangan bo'lishi kerak;

kasbiy kompetensiyani rivojlantirish jarayoni innovatsion faoliyatda ishtirok etish va maxsus tashkil etilgan refleksiv-tahliliy, dizayn va ta'lim tadbirlari orqali sodir bo'ladi;

pedagogiklarni tayyorlash, qayta tayyorlash va malakasini oshirish belgilangan ta'lim maqsadlariga erishish va yangilarini ishlab chiqishning uzluksiz jarayoni sifatida tashkil etilishi kerak;

kasbiy o'qitishga xos bo'lgan muammolarni hal qilish orqali pedagogiklarning professional kompetensiyasini rivojlantirish;

universitet bitiruvchilarini transformatsion ishlarga tayyorlash, pedagogik qobiliyatlariga muvofiq professional martaba yo'lini tanlash va ta'limda ongli ravishda professional muvaffaqiyatga erishish zarurligini aniqlash.

Kasbiy kompetensiyani rivojlantirish uchun pedagogiklarning uzoq kelajak va yaqin kelajakdagi faoliyatni tushunishini rivojlantirish, shuningdek, bo'lajak faoliyatni hamkorlikda rejalashtirishni va har bir pedagogik tomonidan ularni amalga oshirish uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma va usullarni egallashni tashkil etish zarur [6].

Ta'limni rivojlantirishning diqqat markazini pedagogikga ta'lim jarayonida amalga oshiriladigan pedagogik faoliyat sub'ekti sifatida qaratish, o'qitish, qayta tayyorlash va malaka oshirish jarayonini takomillashtirish yo'llarini izlashni nazarda tutadi. Ta'lim dasturlarini o'zlashtirishda pedagogiklar ko'pincha amaliy faoliyatlarida turg'unlikda qoladilar. Bu hodisaning sabablaridan biri ta'lim dasturi va pedagogikning kasbiy tajribasi o'rtasidagi zaif bog'liqlikdir. Aftidan, o'qitish tajribasi professional

rivojlanishning maqsadga muvofiqligini ta'minlash, real muammolarni real sharoitda hal qilishga e'tibor qaratish, professional va shaxsiy rivojlanish uchun poydevor yaratish uchun platforma bo'lib xizmat qilishi mumkin va kerak.

Ushbu yondashuv bilan bilim, ko'nikma, usul va kompetensiyalar professional tarzda qo'llaniladigan vaziyatlarga nisbatan olinadi. Ular talabaning faoliyati yo'naltirilgan mavzu sifatida emas, balki professional muammolarni hal qilish vositasi sifatida xizmat qiladi.

Pedagogik va bo'lajak pedagogiklarning ta'lim mazmunini o'zlashtirish jarayonidagi birgalikdagi faoliyati ijtimoiy jihatdan tashkil etilgan o'zaro ta'sirlar va munosabatlarning maxsus turini ifodalaydi, bu esa individual kognitiv faoliyat tuzilmasining barcha tarkibiy qismlarini assimilyatsiya obyekti bilan qayta qurishni ta'minlaydi, bu esa ma'nolar, maqsadlar, natijalarga erishish usullarining umumiyligini yaratish va o'quv jarayonining barcha ishtirokchilari o'rtasidagi hamkorlik shakllarini o'zgartirish orqali individual faoliyatning o'zini o'zi boshqarishini rivojlantirish orqali amalga oshiriladi.

Masalan, pedagogik va bo'lajak pedagogiklarning faoliyati qo'shma faoliyatning elementar birliklari bo'lgan o'zaro ta'sir sikllari bilan ifodalanishi mumkin. O'zaro ta'sir sikli quyidagi kabi harakatlarning almashinuvini o'z ichiga oladi: *pedagogik harakatni boshlaydi* - bo'lajak pedagogiklar uni davom ettiradi va yakunlaydi;

pedagogik topshiriq uchun mavzu taklif qiladi - bo'lajak pedagogiklar yechimlarni taqdim etadi va hokazo. Sikllarning funktsiyalari faoliyatning funktsional tuzilishiga mos keladi motivlar, maqsadlar, yo'naltirish, bajarish, monitoring, baholash. Ma'no shakllantirish va maqsad qo'yish sikllari, yo'naltirish va rejalashtirish sikllari, nazorat va baholash sikllari o'rtasida farq bor. Shunday qilib, pedagogikning kasbiy kompetentsiyasini rivojlantirish jarayonining mohiyati ularning ishi davomida yuzaga keladigan individual ta'lim va kasbiy kamchiliklarni bartaraf etishdan iborat. Bu jarayon nafaqat pedagogikning bilim va ko'nikmalarini boyitish va professional faoliyatga yangi

darajadagi tayyorlikni rivojlantirish, balki yangi ideal imidjni yaratish va o'z professional yo'lini izlash va amalga oshirishning yangi bosqichi uchun asos sifatida amalga oshirilmagan salohiyatni aniqlashni ham o'z ichiga oladi. O'z professional kompetentsiyasini baholash va tan olish professional hamjamiyatda o'z o'rnini izlash va topishga yordam beradi. Uzoq muddatli istiqbol pedagogikning ta'lim sohasida professional faoliyat bilan uzoq vaqt davomida shug'ullanishini davom ettiradigan, hal qiladigan professional vazifalar doirasini kengaytiradigan va o'z kompetentsiyasini oshiradigan ufqni ochib beradi. Ko'rinishidan, bu kompetentsiya asosan pedagogikning "jamiyat-madaniyat-shaxs" triadasidagi qarama-qarshiliklarni hal qilishga, rivojlanayotgan rivojlanish tendentsiyalariga muvofiq ta'lim amaliyotining turli jihatlariga qo'llashga tayyorligi bilan bog'liq. Bu pedagogiklarning ijtimoiy va professional ishonch, raqobatbardoshlik, ijodiy o'zini o'zi anglash va o'zini o'zi belgilash kabi universal qobiliyatlari va fazilatlarini rivojlantirish bilan bog'liq. Shu bilan birga, professional hamjamiyat pedagogiklarning professional faoliyati sifati uchun yangi talablarni belgilashga va ularning professional kompetentsiyasini rivojlantirishga ta'sir ko'rsatishga qodir.

Xulosa. Mazkur tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, zamonaviy ta'lim tizimida pedagogning kasbiy kompetensiyasi ta'lim sifatini ta'minlashning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Ta'lim jarayonida amalga oshirilayotgan islohotlar va innovatsion o'zgarishlarning samaradorligi, avvalo, pedagoglarning mazkur o'zgarishlarni anglash, qabul qilish, amaliyotga tatbiq etish va o'z kasbiy faoliyatini muntazam takomillashtirishga tayyorligi bilan belgilanadi.

Tadqiqot davomida kasbiy kompetensiya pedagogning faqat nazariy bilim va amaliy ko'nikmalar majmui emas, balki uning kasbiy faoliyatda mustaqil, mas'uliyatli, ijodiy va samarali qarorlar qabul qila olish qobiliyatini ifodalovchi kompleks kasbiy-shaxsiy sifat ekanligi aniqlandi. Shu nuqtayi nazardan, pedagogning kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish jarayonida bilim, ko'nikma va malakalar bilan bir

qatorda uning qadriyatlari, dunyoqarashi, refleksiv qobiliyatlari, kasbiy motivatsiyasi, ijodiy salohiyati va o'z-o'zini rivojlantirishga bo'lgan ehtiyojini shakllantirish muhim ahamiyatga ega.

Tadqiqot natijalari pedagoglarning kasbiy tayyorgarligi va kasbiy kompetensiyasi o'zaro uzviy bog'liq ekanligini ko'rsatdi. Kasbiy tayyorgarlik pedagogni muayyan faoliyatni amalga oshirishga nazariy va amaliy jihatdan tayyorlasa, kasbiy kompetensiya ushbu bilim va ko'nikmalarni real pedagogik vaziyatlarda mustaqil va samarali qo'llash imkonini beradi. Shu sababli pedagoglarni tayyorlash, qayta tayyorlash va malakasini oshirish tizimida nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan uyg'unlashtirish ustuvor yo'nalish sifatida qaralishi lozim.

Pedagoglarning kasbiy rivojlanishini loyihalash jarayonida ularning individual ehtiyojlari, kasbiy tajribasi, mavjud kompetensiyalari va istiqboldagi professional maqsadlarini hisobga olish zarur. Bunday yondashuv pedagogning o'z kasbiy rivojlanishining faol subyekti sifatida shakllanishiga, mavjud kasbiy kamchiliklarini aniqlashiga va ularni bartaraf etishning individual strategiyasini ishlab chiqishiga imkon beradi.

Shuningdek, tadqiqot davomida pedagoglarning kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishda akmeologik, sinergetik va kompetensiyaviy yondashuvlarni integratsiyalash samarali ekanligi asoslandi. Innovatsion faoliyat, refleksiv-tahliliy mashg'ulotlar, loyiha faoliyati, muammoli vaziyatlarni hal qilish, hamkorlikdagi faoliyat va kasbiy tajribani tahlil qilish pedagogning kasbiy rivojlanishini jadallashtiruvchi muhim vositalar sifatida namoyon bo'ladi.

Pedagogik ta'lim mazmunini real kasbiy faoliyat bilan bog'lash ham muhim natijalardan biridir. Pedagog yoki bo'lajak pedagog tomonidan o'zlashtirilayotgan bilim va ko'nikmalar faqat nazariy ma'lumot sifatida emas, balki real pedagogik muammolarni hal qilish vositasi sifatida shakllantirilishi lozim. Shu asosda ta'lim jarayonida pedagog va bo'lajak pedagogning hamkorlikdagi faoliyatini tashkil etish, o'zaro fikr almashish,

rejalashtirish, monitoring va baholash mexanizmlarini rivojlantirish kasbiy kompetensiyaning shakllanishiga xizmat qiladi.

Pedagoglarning kasbiy rivojlanishida mintaqaviy ilmiy-ta'lim markazlarini tashkil etish ham istiqbolli yo'nalish sifatida qaralishi mumkin. Bunday markazlar pedagoglarni tayyorlash, qayta tayyorlash va malakasini oshirish bilan bir qatorda, ularning innovatsion loyihalarda ishtirok etishi, kasbiy muammolarni birgalikda hal qilishi va ilg'or pedagogik tajribalarni ommalashtirish uchun samarali muhit yaratadi.

XULOSA

Umuman olganda, pedagogning kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish uzluksiz va dinamik jarayon bo'lib, u pedagogning butun kasbiy faoliyati davomida davom etadi. Mazkur jarayon pedagogning o'z faoliyatini tahlil qilishi, kasbiy ehtiyojlarini aniqlashi, yangi bilim va ko'nikmalarni egallashi, ularni amaliyotda sinab ko'rish hamda o'z faoliyati natijalarini baholashi asosida takomillashib boradi. Shu bilan birga, pedagogning kasbiy rivojlanishi nafaqat individual professional muvaffaqiyatni, balki ta'lim sifatini oshirishni ham ta'minlaydi. Kasbiy jihatdan kompetent, ijodkor, refleksiv va o'z faoliyatini loyihalash qobiliyatiga ega pedagog o'quvchilarning intellektual, ijtimoiy, shaxsiy va kasbiy rivojlanishiga samarali ta'sir ko'rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ruyxati

1. Степанова И. Ю., Адольф В. А. Профессиональная подготовка учителя в условиях постиндустриального общества: монография. Красноярск, 2009. 520 с.
2. Адольф В. А., Степанова И. Ю. Развитие профессионального потенциала педагога в условиях обновления образовательной практики // Инновации в образовании. 2011. № 10. С. 14-24.
3. Адольф В. А. Вызовы времени-становление профессионально-образовательного сообщества // Сибирский педагогический журнал. 2013. №3. С. 9-13.
4. Адольф В. А., Адольф О. К. Отношение выпускников школы к основным социальным явлениям-важнейший индикатор их социализированности // Воспитание школьников. 2012. №4. С. 3-9.
5. Адольф В. А., Валяева Е. В. Ценностные приоритеты учащихся старших классов общеобразовательной школы // Воспитание школьников. 2012. №10. С. 9-23.

6. Адольф В. А., Степанова И. Ю. Дидактика: От тактики передачи социального опыта к стратегии достижения образовательных результатов // Вестник КГПИУ им. В. П. Астафьева. 2012. № 4(22). С. 57- 61.
7. Кальней В.А., Шишов С.Е. Мониторинг качества образования. М.-Вологда: ИП-КиППК,1998. 189 с.
8. Ковалева Г.С. Международный опыт оценки качества образования // Материалы коллегии по ЕГЭ /Центр оценки качества образования ИОСО РАО. М., 2001. 375 с.
9. Arcago J.S. Quality in Education: An Implementation Handbook. Abington: St.Lucie Press, 1995. 192 p.
10. Ковалева Г.С. Основные подходы к сравнительной оценке качества математического и естественно-научного образования в странах мира (по материалам международного исследования TIMSS). М., 1996. 92 с.
11. Accreditation and the Role of the Council on Post-secondary Accreditation. Washington, 1990. 143 p.
12. Akkreditierungsrat: Work Report 2000/2001/ Bonn: Head Office of the Akkreditierungsrat, 2002. 73 p.
13. Звонников В.И., Челышкова М.Б. Зарубежный опыт создания систем оценки качества образования: материалы межрег. сов. М., 2007. С. 101-115.
14. Адольф В. А., Степанова И. Ю. Развитие профессионального потенциала педагога в условиях обновления образовательной практики // Инновации в образовании. 2011. № 10. С. 14-24.